

Vetenskaplig forskning kring hund i vården - en litteraturstudie

Terapihundsutbildningen 2009/2010

Elin Himmerland, klass 4 Hundsteg

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	2
2. Animal Assisted Therapy (AAT)	3
3. Autism och utvecklingsstörning	3
4. Barn och ungdomar	3
5. Cancersjuka barn	5
6. Demenssjukdomar och äldreomsorg	6
7. Hundens effekter på folkhälsan.....	7
8. Internationellt arbete med vetenskapliga sammanställningar	9
9. Läs- och skrivsvårigheter	9
10. Neurologiska skador och sjukdomar hos vuxna.....	9
11. Psykiskt och socialt välbefinnande	10
12. Smärtlindring.....	12
13. Sammanfattning	13
Källförteckning.....	14

1. Inledning

Att hunden kan göra nytta i vården har på senare år blivit allt mer känt. Internationellt och då främst i England, Frankrike, Japan och USA, har man sedan flera decennier använt hundar för att påverka människors hälsa. Även i Sverige börjar man mer och mer se värdet av djur i vården. Men hur ser forskningen ut på området? Finns det några vetenskapliga bevis för att hunden faktiskt kan påverka den mänskliga hälsan?

Eftersom vi står i ett expansivt skede vad det gäller att använda djur i vården, är det viktigt att dokumentera den internationella och nationella forskningen och bedöma om och i vilka situationer hundar kan ha signifikant betydelse för patienters vårdbehov, oberoende, hälsa och livskvalitet.

Denna litteraturstudie ligger av den anledningen till grund för en ansökan som författaren utformat till SBU (Statens beredning för medicinsk utvärdering). Detta för att få en utredning kring ämnet till stånd som förhoppningsvis leder till att arbete med hund i vården blir evidensbaserat. Detta skulle i sin tur kunna öppna upp för statliga medel för denna typ av verksamhet.

För att ta reda på vilken forskning som finns har i denna litteraturstudie gjorts en sökning i olika databaser och organisationer som verkar inom området. Data samlades in bland annat från databaserna Cinahl, Pubmed, Swemed och Cochrane och från organisationen Manimalis. Under arbetets gång har det framkommit att det finns en stor mängd studier och artiklar, men här redovisas endast en bråkdel eftersom arbetet är anpassat till uppgiftens storlek. Litteraturstudien kommer dock i fortsättningen att fungera som ett aktivt dokument i *Hundkraft - Nätverket för hunden som resurs i arbete med människor* som författaren är initiativtagare och medgrundare till. Detta nätverk arbetar bland annat med att sammanställa vetenskaplig forskning i ämnet samt med frågor som rör kvalitetsarbete för dem som arbetar med hund i vård och socialt arbete.

För att minska omfattningen av denna litteraturstudie presenteras även några C-uppsatser som sammanfattat forskning inom området. Dessa uppsatser anges som källa till informationen, och den som önskar veta mer om vilka studier som ingått i sammanfattningen hänvisas till respektive uppsats källförteckning. C-uppsatserna är hämtade från databasen uppsatser.se.

I redovisningen av varje artikel, rapport eller projekt tas endast begränsad information upp, och detaljer har uteslutits för att begränsa omfattningen av sammanställningen. Vid närmare intresse av enskild artikel hänvisas läsaren till källförteckningen. För att få en överskådlig inblick i ämnet har materialet delats in i undergrupper som presenteras i alfabetisk ordning. Eftersom den mesta av forskningen är internationell, används i texten oftast termen Animal Assisted Therapy (AAT) vilket är det som motsvarar arbete med terapihund, vårdhund etc i Sverige och övriga nordiska länder.

2. Animal Assisted Therapy (AAT)

En C-uppsats från Stockholms universitet behandlar ämnet Animal Assisted Therapy (AAT). Författaren ger en översikt av arbetsformen AAT samt teoretisk och vetenskaplig bakgrund. Övergripande frågeställning är: Kan husdjur/hundar användas som medhjälpare i terapeutiskt arbete? Underliggande frågeställningar är: Vilka för- och nackdelar kan finnas med att använda husdjur/hundar som medhjälpare i terapeutiskt arbete? Finns det vetenskaplig grund för att använda husdjur/hundar som medhjälpare i terapeutiskt arbete? Vilka teorier ligger till grund för att använda husdjur/hundar som medhjälpare i terapeutiskt arbete? Uppsatsen behandlar hundens kvaliteter och fördelar som terapeut (medhjälpare i terapi), nackdelar och fördelar med AAT som behandlingsform samt metoder för testning och träning av therapeut. Slutsatserna pekar på att AAT är ett bra alternativ och/eller komplement till andra terapeutiska behandlingsformer. De visar också att arbetsformen är i behov av fler vetenskapliga undersökningar och en mer tydlig teoretisk grund. (Vävare, 2007)

3. Autism och utvecklingsstörning

I en tysk studie undersöktes 14 barn med autism, vilka fick tillbringa 60 minuter med en människa, en hund respektive ett föremål. Barnen filmades och deras frekvens av kontakt med respektive människa, hund och föremål mättes. Det var ett signifikant större intresse för hunden än för övriga kontaktmöjligheter. Sannolikt kan barn med autism kommunicera med hundar bättre än med människor. (Manimalisrapporten 2009)

I en studie från College of Veterinary Medicine, Washington State University, USA har man utvärderat effekterna av interaktion mellan hund och barn med genomgripande utvecklingsstörning, begränsningar karaktäriserade av brist på social kommunikation och sociala förmågor. 10 barn i åldrarna 3-13 år deltog. Varje barn filmades under 45 sessioner med terapeuten, vid 3 tillfällen/vecka under en period av 15 veckor. Vid varje tillfälle användes antingen en boll, ett mjukdjur eller en riktig hund. Barnens reaktioner och interaktioner (beteendemässiga och verbala) jämfördes. Resultaten visar att barn visade ett mer lekfullt humör, var mer fokuserade, och var mer medvetna om sin sociala miljö i närvaron av en terapihund. De skrattade och klappade i händerna mer när hunden var närvarande, var gladare och hade mer energi. De var mer koncentrerade och fokuserade på hunden. När hunden var med pratade barnen mer, både med hunden och med terapeuten. Barnen svarade oftare på terapeutens frågor och svaren var mer korrekta än i de fall då hunden inte var med. De här upptäckterna indikerar att interaktion med hundar kan ha specifika fördelar för denna patientgrupp och föreslår att AAT kan vara en lämplig form av terapi för dem. (Martin F, Farnum J, 2002)

4. Barn och ungdomar

I en C-uppsats från Karolinska Institutet har man sammanställt forskning om hundens betydelse i vården av barn och ungdomar, och även tittat på om hunden kan komplettera vårdaren i arbetet med att tillfredsställa barnens och ungdomarnas behov. Bakgrunden visar

på hundens positiva inverkan på vuxna med olika diagnoser och på vilka sätt hunden hjälper dessa människor till att uppleva en ökad känsla av livskvalitet. Barnen och ungdomarna i litteraturstudien var i åldrarna 0-18 år och hade olika diagnoser. Resultatet som framkom visar tydligt att hunden är ett utmärkt komplement till vårdaren. Hunden kunde tillsammans med vårdaren tillfredsställa ett flertal av de behov barn och ungdomar som vistas på sjukhus kan ha och hundens närvaro uppskattades mycket då den tillförde glädje, trygghet och tillät barnen och ungdomarna att tänka på andra saker än de ibland jobbiga undersökningar och behandlingar de var tvungna att genomgå. (Fallemark, Fallkvist, 2006)

I en C-uppsats från Stockholms universitet har man tittat på aktuell forskning och utvärderat studier utförda på barn från 0-15 år vilka behandlats med ett djur som assistent till terapeuten/vårdpersonalen, det vill säga AAT. Man har förutom litteraturstudien intervjuat 8 yrkesutövare i Stockholm inom det aktuella vårdområdet för att undersöka kunskaperna kring denna forskning. Man har i litteraturstudien funnit att resultaten av behandling av barn och ungdomar genom AAT är positiva. Man har i forskningen bland annat kunnat konstatera en ökning av sociala förmågor, kommunikation och att behålla fokus och koncentration på en uppgift. Resultatet av intervjuerna visar att man har bristfällig kunskap om att det finns forskning på området och att AAT inte används inom dessa vårdområden i Stockholm trots att intresset för metoden verkar stort. (Lantz, Steénmark, 2006)

I en studie redovisas hur djuren kan hjälpa människor att öka sin förmåga att styra sina känslomässiga reaktioner. Barn i första klass studerades före och efter en period av lektioner där en hund tränades ingick som en del av ordinarie skolarbete en gång i veckan under 6 månader. En kontrollgrupp hade ingen hundträning på schemat. Grupperna bestod av 19 respektive 20 barn. Vid två tillfällen före och ett tillfälle efter träningsperioden mättes barnens strategier för att hantera känslor med ett tillförlitligt och åldersanpassat frågeformulär. Formuläret mätte adekvata och inadekvata strategier samt andra strategier som att ta stöd av andra samt känslomässig kontroll. Det var stor och signifikant skillnad mellan experimentgruppen och kontrollgruppen särskilt i förmåga att ompröva sina omdömen. Slutsatsen av studien var att hundträning hade en positiv effekt på utvecklingen av hälsosamma strategier för att reglera känslomässiga reaktioner och att detta åstadkoms utan att man särskilt tränar sig att använda dessa strategier. Det verkar som en generell överföring av kunskapen sker från interaktionen mellan djur och människa till interaktionen mellan människor. Det finns skäl att anta att de förstärkta känsloregleringsstrategierna leder till ett mer känslomässigt moget beteende. Denna mognad hade även noterats av lärare, tränare och föräldrar i studien. (Manimalisrapporten 2009)

På Toronto Universitet i Canada har man utvärderat effekten av att ha djur till hjälp för att få barn och deras familjer att anpassa sig till sjukhusmiljön på en kardiologisk barnavdelning. De 30 patienterna var i varierande åldrar, från 3 månader till 16 år. Besök av tre hundar på avdelningen anordnades vid 31 tillfällen under 6 månader. Varje patient träffade två hundar åt gången, en gång i veckan. Besöken varade 10-20 min/gång och observerades och följdes upp genom intervjuer med patienter och föräldrar. Resultaten visar att djurterapi kan verka både stimulerande och avslappnande på patienten, vilket visade sig genom förändringar i andnings-

och hjärtfrekvens. Besöken av hundarna minskade stressen, normaliserade sjukhusmiljön och förbättrade både patienternas och föräldrarnas följsamhet till behandling. (Wu AS, Niedra R, Pendergast L, McCrindle BW, 2002)

5. Cancersjuka barn

För barn med cancer är vistelsen på sjukhus en stor källa till stress. De har inte bara berövats sin trygghet, de måste också möta många och ofta smärtsamma behandlingar. De måste snabbt anpassa sig till nya människor och till en miljö som skiljer sig mycket från deras hem. Deras behov av trygghet är i dessa situationer stort. Det är därför viktigt att erbjuda dessa barn konkreta sätt att bättre anpassa sig till stressen som sjukhusvistelsen i sig utgör. AAT, inom ramen för denna studie betraktad som ett nytt förhållningssätt till vård, utgör en intressant lösning. Det innebär att använda relationen mellan barn och djur för att främja processen för anpassning till sjukdom och sjukhus. De erfarenheter som beskrivs i denna artikel gjordes under ett ettårigt pilotprojekt "A Magical Dream", på en pediatrik avdelning i Québec, Kanada. Den strikta utformningen och genomförandet av pilotprojektet, starka och engagerade frivilliga och yrkesverksamma, kvaliteten på de deltagande "terapeutiska" hundarna, originaliteten i hela processen, och tillfredsställelsen för patienter och vårdpersonal bidrog till dess framgång. Det faktum att projektet blev så väl genomfört lade grunden för en permanentering av detta särskilda vårdprogram för barn med cancer. (Bouchard F, Landry M, Belles-Isles M, Gagnon J, 2004.)

Ett djurterapiprogram med namnet "A Magical Dream" (se ovan) instiftades för cancersjuka barn på ett sjukhus i Kanada. Syftet med AAT-programmet var att främja barnens välbefinnande under sjukhusvistelsen och att underlätta deras anpassning till behandlingsprocessen. Det främsta målet med denna pilotstudie var att designa och implementera ett djurterapiprogram som tillgodoser gängse krav på kvalitet, effektivitet och säkerhet. Pilotstudien följdes upp genom en undersökning som syftade mer specifikt till att dokumentera de observerade sambanden mellan deltagande i programmet och vårdkvalitet och tillfredsställelse för deltagande föräldrar och sjuksköterskor. 27 barn i åldrarna 3-16 år fick under en 1-årsperiod tillsammans 53 besök av 12 utvalda hundar. I studien framkom att AAT har positiv effekt på barn. AAT kan bidra till att lindra psykiskt lidande och minska stress hos barn och föräldrar, underlätta deras anpassning till behandlingsprocessen och främja deras välbefinnande under sjukhusvistelsen. Föräldrarna bekräftade djurterapins positiva effekter på barnen och rekommenderade att alla barn som vistas på sjukhus bör få tillgång till djurterapi. Barnens självförtroende ökade och vänskapen med djuret medförde att barnen blev gladare. Vårdpersonalen kunde se skillnader i hur barnen anpassade och återhämtade sig efter cellgiftsbehandling eller operation. Man såg även positiva effekter på sjukhuspersonalens välbefinnande och stressnivå. (Gagnon J, Bouchard F, Landry M, Belles-Isles M, Fortier M, Fillion L, 2004.)

6. Demenssjukdomar och äldrevård

Beteendestörningar är vanliga bland patienter med Alzheimers. I en studie gjord i USA har man konstaterat att tidigare studier demonstrerat en signifikant minskning av oro under en kort tids exponering av en hund på en avdelning för Alzheimerspatienter. Syftet med denna studie var att avgöra effekten på problembeteenden över tid av att en hund vistas permanent på avdelningen. Man dokumenterade beteenden på dagtid och kvällar en vecka före och 4 veckor efter hundens vistelse på avdelningen. Under dagtid såg man signifikant färre problembeteenden under de 4 veckorna. Ingen signifikant skillnad kunde noteras under kvällarna. Slutsatserna stödjer de terapeutiska effekterna av hund under längre tid för patienter med Alzheimers som vistas på vårdavdelning. (Barbara W. McCabe, Mara M. Baun, Denise Speich, Sangeeta Agrawal, 2002)

Effekterna av AAT vid oroligt/aggressivt beteende och social interaktion hos dementa har undersökts i en pilotstudie där 15 demensboenden ingick. De dementa vårdtagarna fick delta i en daglig AAT under 3 veckors tid. Resultatet visade på en statistiskt signifikant minskning av det oroliga/aggressiva beteendet och en statistiskt signifikant ökning av den sociala interaktionen. (Richeson, 2003)

I en kandidatuppsats från Högskolan i Skövde/Institutionen för vård och natur har man gjort en litteraturstudie för att undersöka vilken betydelse sällskapsdjur har i omvårdnaden av den äldre människan. Resultaten visar att sällskapsdjur har en viktig roll för många äldre människor. För äldre människor kan djur vara den viktigaste relationen och ibland den enda nära relationen de har. Djurterapi visar sig vara ett gott komplement till andra behandlingsmetoder för den äldre människan. Uppsatsens konklusion är att äldre människor mår bra när de umgås med djur och att djur ger en trevlig atmosfär i sin omgivning. (Larsson; Grtgård, 2008)

En åldrande befolkning medför även ett ökat antal äldre med demenssjukdom. Humörsvängningar och aggressivt beteende behandlas ofta med medicinering. I en australiensisk studie jämfördes behandling av 45 dementa patienter, vilka fick minnesträning med och utan besökshund respektive endast besök av hund respektive volontär men utan minnesträning. Grupperna med besökshund och samtidig minnesträning visade minskning av negativa symtom och ökning av positiv funktion i jämförelse med grupperna med endast minnesträning, endast besökshund eller endast besök av volontärer. Slutsatsen var att kombinationen av besökshund och minnesträning ledde till att nivån på medicineringen kunde bibehållas i stället för, som förväntat, ökas. (Manimalisrapporten 2009)

I en holländsk studie jämfördes långtidseffekten av djurassisterad terapi vid vård av äldre på institution. En studie gällde effekten av en katt vid en psykogeriatrisk vårdavdelning, en annan gällde en vårdavdelning för mentalt funktionshindrade äldre och en tredje studie gällde dagvård för personer med Alzheimers sjukdom. Vid de två sistnämnda introducerades ett besöksprogram med hund. Vid samtliga avdelningar genomfördes ett program där experiment och kontrollgrupp ingick. Skillnader i positiva effekter visades för alla som exponerades för djur jämfört med dem som inte exponerades för djur. Slutsatsen av studien var att positiva

omedelbara effekter syntes för patienter, personal och besökare men att man inte hade evidens för långtidseffekter. (Manimalisrapporten 2009)

7. Hundens effekter på folkhälsan

Nya forskningsrön kring djurens betydelse för människan presenterades på IAHAIO-konferensen med titeln "*Människor och djur: partnerskap i harmoni*" i Tokyo 2008.

Konferensen visade på nya kunskaper inom områden som till exempel; vård och behandling med djur som medarbetare, attityder till och utbildning och träning av djur, besöksverksamheter och risker med dessa, djurassisterad terapi för barn och då särskilt inom barnpsykiatri och för barn med autism inom skolan, djur i assistans- och serviceverksamhet samt högre utbildning inom området, det vill säga utbildning av personal samt utbildning och träning av djur. Titeln "*Djurkontakt är en universell naturlig och grundläggande mänsklig rättighet!*" inledde en av konferensens 14 workshops. Det är även ordalydelsen i Tokyo-deklarationen som IAHAIO:s styrelse enats om att gå vidare till FN med. Den teoretiska grunden är den vetenskapligt förankrade och växande kunskapen om hur grundläggande funktioner och behov kan identifieras i samma strukturer i hjärnan hos olika däggdjursarter inklusive människan. Under evolutionen har människan och djuren varit med om en gemensam utveckling där arterna i samspel utvecklat en förmåga att kommunicera med varandra och interagera socialt. Människor och däggdjur har tillgång till samma sorts grundläggande funktioner som behövs för att samspela med andra individer. Dessa funktioner finns i de allra äldsta delarna av hjärnan och är kopplade till överlevnad, beteendemönster, principer för inlärning och hur känslomässiga reaktioner kommuniceras. Den långvariga samverkan mellan arterna under evolutionens gång har ytterligare skapat förutsättningar för kommunikation och förståelse mellan individer. Man har nu kunskap om att djur utvecklar individuella personligheter. Det innebär att det är möjligt att matcha individer av olika arter som passar särskilt bra ihop. Detta är av särskild betydelse vid program där djur används för att förbättra hälsotillståndet eller den sociala förmågan hos människor. Att dela vardagen med djur är en världsomspännande företeelse och det förefaller vara kopplat till djurens förmåga att fungera som socialt stöd och som livskamrat på ett unikt och kraftfullt sätt. Detta bekräftas i vetenskapliga studier av vård och behandling av människor där djur medverkar. Konklusionen på IAHAIO-konferensen var att det således är inhumant att hindra människor från djurkontakt och oetiskt att förneka människor möjlighet att engagera sig i djur eller att åtnjuta de positiva effekterna från djurkontakt. (Manimalisrapporten 2009)

I Japan har man gjort en studie av hur effekter av AAT avspeglas via så kallad PET-scan (bilder av hjärnans aktivitet). Hjärnaktiviteten för försökspersoner med respektive utan hund jämfördes och statistiskt säkerställd skillnad i aktivitet redovisas. Resultaten jämfördes med självrapporterat stresstest och med cortisolnivåer i blodserum. (Manimalisrapporten 2009)

Den svenska forskningen om beröring och hormonet oxytocin var från början var avsedd att utveckla kunskap om villkoren för mor och barn i nyföddhetsperioden. Det har visat sig att beröring spelar en avgörande roll för många av de funktioner som är nödvändiga för

däggdjurens utveckling. Forskningen kring detta, som delvis genomförs vid Sveriges Lantbruksuniversitet, delvis vid andra universitet, är av stor vikt för att förstå de mekanismer som ligger bakom positiva effekter av relationer mellan människor och djur. Forskningsprojekt med beröringen i fokus har bland annat gällt människors beröring av hund. I samtliga projekt har båda parter som varit inblandade i beröringen genomgått samma mätningar. Hittills vet man därför ganska mycket om hur individer inom olika arter reagerar på beröring. Det är således inte bara känselsinnet som stimuleras - även individens beteende och fysiologiska funktioner av vikt för individens utveckling och överlevnad påverkas. Dessa effekter utlöses och samordnas bland annat genom att oxytocin frisätts i hjärnan, vilket bland annat leder till ökad interaktion och lägre stressnivåer. Djur har en inverkan på människan via många olika system, men det särskilda med djur i fysisk kontakt med människor är att de frisätter oxytocin hos mottagaren och därigenom stimuleras social interaktion samtidigt som lugnande och läkande effekter stimuleras. Oxytocin är också av betydelse för bindningen mellan individer till exempel den mellan människa och hund. Professor Kerstin Uvnäs Moberg är den forskare som leder forskargrupperna om beröring och oxytocin. Linda Johansson är doktorand vid SLU i Skara och delaktig i studier om beröring mellan hundar och människor. (Manimalisrapporten 2009)

I en artikel i den ansedda British Medical Journal har man spekulerat över möjliga mekanismer till varför hunden ger positiva effekter på människan (McNicholas et al. 2005). Man har där kommit fram till att den mest troliga förklaringen är att hunden har en direkt och välgörande effekt på människan, utan mellanled. Detta om man definierar hälsa i vid mening och också inkluderar de viktiga psykiska, sociala och existentiella delarna. Man konstaterade även att positiva effekter sannolikt uppnås eftersom hunden förmedlar kontakter mellan hundägaren och andra människor, det vill säga ger en medmänsklig kontakt eller fungerar som social katalysator. (Beck-Friis 2007)

I en litteraturöversikt beställd av Folkhälsokommittén i Västra Götalandsregionen studerades husdjurens positiva betydelse för människors hälsa. Vetenskapliga artiklar publicerade i databasen Pubmed mellan 2004-2008 samt de sammanfattade översikter som publicerats 2002-2007 i projekt inom EU bildar underlaget vilket omfattade cirka 150 artiklar, fem avhandlingar och sju vetenskapliga översikter. Sällskapsdjur samt lantbrukets djur ingick i begreppet Husdjur. Även översikter om hälsofrämjande lantbruk samt skolprogram med djur ingick i det vetenskapliga underlaget. Forskningen stödjer påståendena att djur har vissa hälsofrämjande effekter för människan. Dessa effekter beskrivs dels som direkta effekter, dels som indirekta effekter. De direkta effekterna uppstår via beröring, relationen och den icke verbala kommunikationen. Den indirekta effekten uppstår via djurens motiverande roll, via den hälsofrämjande livsstil som djurumgänget för med sig samt via den sociala identitet som människan får i sin samverkan med djuren. Rapporten beskriver relevant forskning i Sverige samt rekommendationen för framtida forskningsområden.

Den är genomförd i samarbete mellan SLU i Skara och Folkhälsokommittén i Västra Götalandsregionen. Forskarna Margareta Håkanson, Carina Palmgren Karlsson och Marie Sallander, SLU, samt Göran Henriksson, Folkhälsokommitténs samhällsmedicinske rådgivare, står bakom rapporten. (Manimalisrapporten 2009).

8. Internationellt arbete med vetenskapliga sammanställningar

I Danmark har forskningen inte kommit igång än, men en forskargrupp har bildats med syfte att skapa mer baskunskap om mekanismer och effekter av interaktion mellan djur och människor i vård och behandling, AAT. Till en början avser gruppen inventera forskningsområden inom området interaktion mellan människor och djur inom vård och behandling av människor, identifiera områden där ny forskning är nödvändig samt att starta upp fleråriga forskningsprojekt inom området kommunikation och interaktion mellan människa och djur i terapituationer. Syftet är att skapa en vetenskaplig plattform för att göra terapeuter bättre rustade att matcha människa och djur i terapituationer. Som en inledning inventeras de praktiska verksamheter som redan brukar djur vid terapi för människor i Danmark. I Danmark kommer initiativet från den Jordbruksvidenskapelige Fakultet vid Aarhus Universitet. En hemsida finns redan:

http://www.dyrsonterapi.djfprojekt.dk/index.php?page_id=167&menu_id=180

och ett seminarium om den nordiska forskningen i området genomfördes i maj 2009. I Danmark, liksom i Norge är det psykiatrins forskare som mest är involverade inom den humanmedicinska forskningen om interaktion mellan människa och djur. (Manimalisrapporten 2009)

9. Läs- och skrivsvårigheter

För att hjälpa barn med svårigheter att lära sig läsa har ett system utvecklats där hundar är hjälpmedlet, The Reading Education Assistance Dog (READ). I ett pågående projekt vid Norges center för antrozologi testas systemet för 21 barn mellan 6 och 12 år. Projektets mål är att studera om READ kan ha positiva effekter för barn med varierande skolproblem som läs- och skrivsvårigheter, emotionella, sociala eller diagnosrelaterade problem. Barnen träffar hunden en 30-45 minuters lektion i veckan under 19 veckor. Barnen testas före, under och efter projektet. Validerade test av läs – och skriveförmåga används liksom observationer under skoltid av lärare, READ teamet samt av föräldrar övrig tid. Positiva effekter rapporteras redan innan sluttesten är genomförda. Projektet leds av C Olsen, H Björneby och L Sandstedt. (Manimalisrapporten 2009)

10. Neurologiska skador och sjukdomar hos vuxna

Vid Sunaas Universitetssjukhus i Norge genomfördes en studie med terapihund och strokerehabilitering. 21 patienter fick möta en hund under 15-20 minuter, tre gånger i veckan, under sex veckor. Forskarna ville undersöka om interaktionen med hunden korrelerar med hälsovariabler. En del av forskningen var inriktad på att studera hundens kontaktsökande beteende respektive tecken på att tröttna vid patientkontakt. Frekvensen av initiativ från patienterna visade sig ha betydelse för om hunden vidmakthöll sitt intresse eller inte. Slutsatsen var att det finns en optimal kontaktfrekvens där hunden vidmakthåller sitt intresse för patienten, men för mycket eller för lite kontakt minskar hundens intresse. Patienterna

rapporterade lugnande effekt av interventionen och denna korrelerade med hur mycket kontakt man hade haft med hunden. Deltagande forskare var C. Olsen och B. Brastad vid UMB samt A Bergeland vid Oslo University College. (Manimalisrapporten 2009)

11. Psykiskt och socialt välbefinnande

En tysk forskare vid namn Bergler, har gjort många studier av hundägare. Han betonar i en stor studie från 1992 hundens lugnande förmåga i stressiga vardagssituationer; i situationer av tidspress, i relationer och i hemmet. I studien noterades bättre livskvalitet hos hundägarna och en lägre grad av stressreaktioner och psykosomatiska besvär såsom magont, ryggvärk, huvudvärk, sömnsvårigheter och nedstämdhet. Bergler menar att hundar är mästare på att avleda, visa positiva känslor och skapa en glad, stressfri stämning. De ställer inte besvärliga frågor och är inte inkonsekventa som människor kan vara. Bergler betonar även att djurägare tillfrisknar snabbare efter sjukdom, eftersom djuret fungerar som motivator. Man vill helt enkelt ut med sin hund. (Beck-Friis, 2007)

En studie av Barbro Beck-Friis visade liknande resultat hos cancerpatienter. Hunden gjorde att man upplevde sig friskare och mera kapabel än man egentligen var. Trots spridning till skelettet (vilket ger smärta) ville man ut på promenader och efteråt kände man sig nöjd. Man hade klarat av promenader som man inte skulle ha gjort utan hunden. (Beck-Friis, 2007)

I Tallahassee, USA, har man gjort en studie för att utröna effekterna av AAT på hospitaliserade ungdomar. Trettio patienter som var intagna på en sluten psykiatrisk avdelning deltog. 1 hund användes. Patienterna förde själva dagbok om sina känslor och erfarenheter. Granskningen innefattade journaler, dagböckerna, intervjuer, anteckningar från observationer och rapporter från personal. Resultatet av studien visar att ungdomarna betraktade hunden som vän och en god lyssnare som de kunde anförtro sig åt och känna trygghet hos. Hunden fungerade som en katalysator för samverkan, och blev ofta tillskriven mänskliga egenskaper av de intagna patienterna. Den gjorde miljön på avdelningen mindre skrämmande för både patienter och deras familjer. Författarna drar slutsatsen att studien ger ny information som kan förbättra patientvården. (Bardill N, Hutchinson S, 1997)

I ett program för träning av sociala färdigheter för patienter med psykiska sjukdomar användes ett besöksprogram vid ett äldreboende som social träning. De psykiatriska patienterna fick följa med volontärer som genomförde ett besöksprogram med hund vid äldreboendet. På så sätt tränade de psykiatriska patienterna sin sociala förmåga, sin följsamhet i sociala situationer, sin kommunikationsförmåga och sin förmåga till relationer. Patienterna fick en särskild roll i besöksteamet och en arbetsträningssituation skapades utöver träningen av sociala färdigheter. Studien genomfördes vid en japanskt psykiatrisk dagvårdsenhet. (Manimalisrapporten 2009)

Psykiatriska servicehundar finns i USA och i Japan. De tränas i att interagera med sina ägare så att ägarna blir medvetna om förändrade beteenden som kan leda till utbrott av symtom som till exempel ångest. Genom att hundarna aktivt kan göra sina ägare medvetna om ångesten i antågande kan ägaren bryta beteendet, minska frekvensen av ångestattacker och

bokstavligt undvika de djupa dalar som kan leda till självmord. Sedan tio år har psykiatriska servicehundar tränats i USA. Forskning om effekter rapporterar minskade symtom, minskat behov av medicinering, särskilt för de som har ångestsjukdomar och depression. Insatsen har visat sig vara både tidseffektiv och kostnadseffektiv. (Manimalisrapporten 2009)

I en studie av ungdomar med psykiatriska sjukdomar var hypotesen att om patienten var mer utagerande eller mer inåtvänd i sin symtombild behöver valet av aktivitet med en hund i behandlingen anpassas till symtombilden för att ge önskvärda positiva effekter. I en studie testades 32 ungdomar i åldern 13-17 år. Effekter av lugnande respektive aktiverande insatser testades. Mätningar genomfördes med CBCL (Child Behaviour Checklist), hjärtfrekvens och upplevd ångest. Två aktiviteter jämfördes, klappa en hund under 15 minuter respektive gå en promenad och leka med hunden 15 minuter. Båda aktiviteterna genomfördes av försökspersonerna. Hypotesen bekräftades. Barnen med mer utagerande beteende hade signifikant mer ångestreduktion och tendens till minskad aggressivitet av att gå och leka med hunden, de mer inåtvända hade signifikant ångestreduktion av att klappa hunden och upplevde oftare obehag av den mer fysiskt aktiva aktiviteten. Slutsats av studien är att man behöver anpassa karaktären på interaktionen mellan djur och människa till patientens psykiatriska sjukdomsbild för att få bästa effekt samt att psykofysiologiska mått, som till exempel hjärtfrekvens, är tillförlitliga mått vid utvärdering av interaktionen mellan djur och människa. (Manimalisrapporten 2009)

I Sydkorea har effekten av en djurassisterad terapi för vuxna med utvecklingsstörning studerats. 12 vuxna, varav två kvinnor och tio män, deltog i en utbildning där 12 möten med en besökshund ingick. Studien mätte beteendevariabler och genomfördes i en vardagsverksamhet där naturligt förekommande beteenden noterades. Dessa gällde reaktionen på hunden, relationen med hunden, deltagande, intresse, kommunikation, relation till människor, rörelsebeteende med mera. De som genomgick hundprogrammet blev mer sociala i sitt beteende, log oftare och uttryckte oftare välbefinnande vid sina uppgifter än de som inte deltog i programmet. (Manimalisrapporten 2009)

I en tysk studie undersöktes om djurassisterad pedagogik inverkar på utvecklingen av empati hos ungdomar med svåra sociala problem. På en ungdomsvårdsskola som under många år erbjudit djurassisterad terapi i sitt sociala behandlingsprogram studerades empatisk utveckling hos 41 ungdomar under ett år. En kontrollgrupp med 26 ungdomar fanns på en ungdomsvårdsskola som erbjöd konventionell vård och utbildning. Målet med studien var att undersöka dels om programmen hade olika påverkan på empatisk utveckling, dels att studera samband mellan attityder och anknytning till djur och empati. Forskarna fann signifikanta samband mellan förmågan att använda djur som socialt stöd och empati. Dessutom fanns positiva samband mellan empati och positiv kommunikation med djur samt med nära anknytning till djur och intresse för att ta hand om djur. Djurälskande ungdomar hade signifikant högre empatiska värden, men empatisk förmåga hade inte samband med djurs närvaro eller till erfarenheter av att äga djur. En bättre utveckling av empatisk förmåga i gruppen med djurassisterad terapi kunde inte bekräftas. De som var djurälskare och som ville äga ett eget djur hade en bättre utveckling av sin empatiska förmåga. Det sammanlagda

resultatet visar att empatisk förmåga ökade för samtliga under året. En länk mellan empati, attityder till djur och anknytning kunde bekräftas. (Manimalisrapporten 2009)

12. Smärtlindring

I en studie prövades djurassisterad terapi och musikterapi i tillägg till smärtlindrande medicinering. 54 patienter med postoperativ smärta delades slumpmässigt in i två grupper där dessa fick antingen djurassisterad terapi eller musikterapi på förmiddagen och djurassisterad terapi på eftermiddagen. Den förstnämnda gruppen fick behandling 4-13 dagar efter operation, medan den andra gruppen fick behandling 3-10 dagar efter operation. Den djurassisterade terapin innebar att patienten fick 30 minuters vistelse med en terapihund under överinseende av föraren. Musikterapi innebar 30 minuter musiklyssnande på musik efter eget val. Smärtintensitet mättes via Visuell Analog Skala (VAS) strax före, direkt efter samt 15, 30 och 60 minuter efter aktiviteterna. Smärtan minskade efter både musiklyssnandet och den djurassisterade terapin, men var lägst efter den djurassisterade terapin. Förändringen var signifikant. Patienterna beskrev att djuren utöver smärtlindring gav upphov till glädje och ökad vakenhet medan musiken beskrevs som lugnande. (Manimalisrapporten 2009)

På San Diego State University, USA har man i en pilotstudie undersökt hur djurterapi påverkar smärtupplevelsen hos barn. 25 patienter som hade akut postoperativ smärta och var i åldern 5-18 år deltog i studien. Deltagarna undersöktes före och efter sessionen med hunden samt intervjuades efteråt. Barnens interaktion med hunden observerades. Fynden visade en signifikant minskning av upplevd smärta hos deltagarna under tiden då djurterapi pågick. De kvalitativa fynden tyder på att barnens kognition påverkas, de distraheras från att uppleva smärtan. Fynden i studien tyder på att djurterapi kan vara ett användbart alternativ till traditionell smärtbehandling för barn. (Sobo EJ, Eng B, Kassity-Krich N, 2006)

I USA har man nyligen gjort en studie för att undersöka om man kan uppnå smärtlindring hos barn med hjälp av AAT. Man testade två grupper av barn i åldrarna 3-17 år på en akut vårdavdelning. Man mätte förändringar i smärta och vitala tecken på 18 barn med djur närvarande och på 39 barn utan AAT. Fastän blodtryck och puls inte påverkades upplevde AAT- undersökningsgruppen en signifikant reduktion av smärta jämfört med kontrollgruppen. (Braun C, Stangler T, Narveson J, Pettingell S, 2009)

13. Sammanfattning

Det har gjorts en stor mängd studier kring arbete med hund i vården världen över och det pågår många projekt. Det är glädjande att se att det finns så mycket studerat och att även Sverige har börjat forska i ämnet. Den mesta forskningen pekar på att användningen av hundar i vården är värdefull och att mer forskning behövs för att kunna uppnå en god kvalitet på utbildning samt för att kunna anpassa insatserna till rätt vårdinstans och patientgrupp. Man kan också se att Sverige fortfarande ligger långt efter vad det gäller att använda hundar i vården, men intresset verkar stort och tjänsterna är på stark frammarsch. Tyvärr verkar kunskaperna kring hur mycket som finns forskat i ämnet vara bristfälliga i landet, och därför är det viktigt att sammanställa och kontinuerligt dokumentera den vetenskapliga forskningen och föra fram den i ljuset. Just nu pågår flera nationella projekt där interaktionen människor och djur studeras och på flera håll i landet används hunden allt mer inom vård och omsorg, inte minst inom äldreboenden. Värt att nämna är också att Sveriges riksdagsledamöter anser att sällskapsdjur har en positiv påverkan på människors hälsa samt uppger att de är positivt inställda till att djur vistas på äldreboenden. Riksdagsledamöterna är ännu mer positiva än de var 2006, vilket visar att trenden går åt rätt håll.

Oavsett utbildningsinstans har vi som hundförare ett stort ansvar när det gäller arbete med hund i vården. För att ge arbetet en seriös framtoning kan vi hoppas på en evidensbaserad från SBU samt samordna oss så att kvaliteten säkerställs. Tillsammans kan vi arbeta för att sprida detta innovativa men naturliga och ursprungliga rehabiliteringssätt och hjälpa tusentals människor till en bättre hälsa och ökad livskvalitet.

Källförteckning

- Bardill, N & Hutchinson, S: *Animal-assisted therapy with hospitalized adolescents*. J Child Adolesc Psychiatr Nurs. 1997 Jan-Mar;10(1),17-24.
- Beck-Friis, Barbro; Strang, Peter; Beck-Friis, Anna: *Hundens betydelse i vården*. Gothia förlag, Stockholm (2007).
- Bouchard F, Landry M, Belles-Isles M, Gagnon J: *A magical dream: a pilot project in animal-assisted therapy in pediatric oncology*. Can Oncol Nurs J. 2004 Winter;14(1):14-7.
- Braun C, Stangler T, Narveson J, Pettingell S: *Animal-assisted therapy as a pain relief intervention for children*. Complement Ther Clin Pract. 2009 May;15(2):105-9.
- Fallemark, Stina & Fallkvist, Christin: *Hundens betydelse i vården av barn och ungdomar*. C-uppsats Karolinska Institutet, Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle, Stockholm (2006).
- Gagnon J, Bouchard F, Landry M, Belles-Isles M, Fortier M, Fillion L: *Implementing a hospital-based animal therapy program for children with cancer: a descriptive study*. Can Oncol Nurs J. 2004 Fall;14(4):217-22.
- Gratgård, Marie & Larsson, Ann-Charlotte: *Sällskapsdjurens betydelse i omvårdnaden av den äldre människan*. C-uppsats Högskolan i Skövde, Institutionen för vård och natur (2008).
- Lantz, Linda & Steénmark, Annika: *Animal Assisted Therapy: ett team i behandling och terapi av barn och unga*. C-uppsats Stockholms universitet/Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan (2006).
- Manimalisrapporten 2009.
- Martin, F & Farnum, J: *Animal-assisted therapy for children with pervasive developmental disorders*. West J Nurs Res. 2002 Oct;24(6):657-70.
- McCabe BW, Baun MM, Speich D, Agrawal S: *Resident Dog in the Alzheimer's Special Care Unit*. Western Journal of Nursing Research, Vol. 24, No. 6, 684-696 (2002).
- Norling, Ingemar: *Djur i vården*. Forskningsrapport, Sektionen för vårdforskning vid Sahlgrenska universitetssjukhuset.
- Richeson, Nancy E: *Effects of animal-assisted therapy on agitated behaviors and social interactions of older adults with dementia*. American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias®, Vol. 18, No. 6, 353-358(2003).
- Sobo EJ, Eng B, Kassity-Krich N: *Canine visitation (pet) therapy: pilot data on decreases in child pain perception*. J Holist Nurs. 2006 Mar;24(1):51-7.

Vävare, Anna: *Therapets: Animal Assisted Therapy ur ett etologiskt perspektiv*.
C-uppsats Stockholms universitet, Psykologiska institutionen (2007).

Wu AS, Niedra R, Pendergast L, McCrindle BW: *Acceptability and impact of pet visitation on a pediatric cardiology inpatient unit*. J Pediatr Nurs. 2002 Oct;17(5):354-62.